

NOȚIUNEA DE MEDIU ÎNCONJURĂTOR ȘI IMPORTANȚA PROTEJĂRII LUI

Ion DĂNOI, dr., lector univ.,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți;
Corneliu VRABIE, dr., lector univ.,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți

Résumé: *La reconnaissance du droit à un environnement sain érige celui-ci au niveau d'un droit et d'une liberté fondamentale, au même titre que la liberté d'aller et venir, ou le droit de propriété. Il peut s'agir d'un droit individuel ou d'un droit collectif, qui est, selon les cas, défendu par des procédures différentes. Ce droit établit un lien fort entre l'homme et son environnement, lien original qui n'est subordonné à aucune condition de lien de propriété ou de lien économique.*

Mots-clés: *environnement, droit, santé humaine, liberté.*

Realitățile contemporane ne conving tot mai mult de rolul deosebit de important pe care îl are dreptul – ca principal instrument juridic în protecția mediului înconjurător. Dreptul mediului a apărut și s-a dezvoltat având în vedere sarcini imediate, dar și de perspectivă încredințate de societate, în funcție de nevoile de protecție a diferitelor elemente ale mediului amenințate de dezvoltarea și diversificarea industriei, de extinderea urbanizării, de dezvoltarea necologică a agriculturii, a circulației aeriene, rutiere și navale, de înmulțirea surselor de poluare și sporirea gradului de nocivitate și persistență a acestora etc.

Astăzi asistăm la o preocupare crescândă a omenirii față de problemele tot mai complexe ale protecției mediului. Preocupările sunt justificate de agravarea fenomenelor de poluare având adeseori tendința de globalizare (transformări vizibile ale regimului climatic, deteriorarea stratului de ozon, despăduriri cu amploare fără precedent, fenomene de deșertificare, grave eroziuni ale solului și instabilitatea terenurilor, reducerea resurselor naturale, creșterea poluării), implicații economice și sociale deosebite, etc.

Noțiunea de mediu are un conținut foarte larg, afirmându-se, chiar că aceasta este o „noțiune – cameleon”²⁴. Mediul este definit ca un ansamblu de factori naturali sau creați prin activități umane care acționează asupra condițiilor de viață și existență ale omului²⁵. În alte opinii se constată că acest concept, privit sub aspect juridic, are un caracter dinamic, exprimând tendința generală – națională și internațională – pentru includerea în compunerea sa atât a elementelor naturale, cât și a celor create de om, noțiunea fiind definită prin cele două componente ale sale²⁶. Mediul se mai definește și ca totalitatea factorilor naturali și a celor creați de om, care se află în strânsă interacțiune și influențează echilibrul ecologic, precum și condițiile de viață pentru om²⁷. Într-o altă opinie mediul reprezintă „totalitatea lucrurilor, fenomenelor, influențelor, de natură să cauzeze schimbări de diferit ordin în activitatea umană și a omului însuși, precum și cele ce nu provoacă influență și nu pot fi influențate de om, dar formează un anturaj al vieții lui”²⁸.

²⁴ Prieur M., „*Droit de l'environnement*”, 2e édition, Dalloz, 1991, p. 1.

²⁵ Duțu M., „*Dreptul mediului, Tratat, abordare integrată*”, Editura Economică, București, 2003, vol. I, p. 110.

²⁶ Lupan E., „*Dreptul mediului, Tratat elementar. Partea generală*”, Ed. Lumina Lex, București, 1996, p. 12-15.

²⁷ Bădescu V.S., „*Dreptul mediului. Sisteme de management de mediu*”, Editura C.H. Beck, București, 2011, p. 62. Motica Radu I., Trăileanu A., „*Drept funciar, amenajarea teritoriului și protecția mediului*”, Ed. Lumina Lex, București, 1999, p. 227.

²⁸ Trofimov I., „*Dreptul mediului*”, Chișinău, 2002, p. 8.

În Republica Moldova, legea specială menită să protejeze factorii de mediu este Legea privind protecția mediului înconjurător²⁹. Legea nu definește expres noțiunea de mediu însă, în preambul arată că „Protecția mediului înconjurător constituie o prioritate națională, care vizează în mod direct condițiile de viață și sănătatea populației, realizarea intereselor economice și social-umane, precum și capacitățile de dezvoltare durabilă a societății pe viitor”.

În legislația Română pentru prima dată mediul a fost definit prin Anexa nr. 1 a Legii protecției mediului nr. 137 din 29 decembrie 1995³⁰ potrivit căreia „mediul este ansamblul de condiții și elemente naturale ale Terrei: aerul, apa, solul și subsolul, aspectele caracteristice ale peisajului, toate straturile atmosferice, toate materiile organice și anorganice, precum și ființele vii, sistemele naturale în interacțiune cuprinzând elementele enumerate anterior, inclusiv valorile materiale și spirituale, calitatea vieții și condițiile care pot influența bunăstarea și sănătatea omului.” În O.U.G. 195/2005 privind protecția mediului definiția noțiunii de mediu a fost și-a păstrat același conținut ca în vechea reglementare³¹.

O altă definiție a noțiunii de mediu a fost dată de Legea română nr. 9/1973 privind protecția mediului înconjurător³². Potrivit art. 3 al acestei Legi mediul înconjurător, este constituit din totalitatea factorilor naturali și a celor creați prin activități umane care, în strânsă interacțiune, influențează echilibrul ecologic, determină condițiile de viață pentru om, de dezvoltare a societății. Protecția mediului înconjurător are ca scop păstrarea echilibrului ecologic, menținerea și ameliorarea calității factorilor naturali, dezvoltarea valorilor naturale ale țării, asigurarea unor condiții de viață și de muncă tot mai bune generațiilor actuale și viitoare. Protecția mediului înconjurător se realizează prin utilizarea rațională a resurselor naturale, prevenirea și combaterea poluării mediului înconjurător și a efectelor dăunătoare ale fenomenelor naturale³³.

Totuși termenul de mediu rămâne o noțiune generală, dificil de sintetizat într-o definiție unanim acceptată. Expresia „mediul” îmbracă în mod obișnuit două sensuri diferite. Într-o primă accepțiune, izvorâtă din științele naturii și aplicată societății umane, mediul reprezintă ansamblul de elemente și echilibre *de facto* care condiționează viața unui grup biologic, cealaltă accepțiune, datorită limbajului arhitecților și urbanștilor se referă la zona de contact între spațiul construit și mediul natural (deci între spațiul artificial și cel natural)³⁴.

Pentru Comunitatea europeană mediul reprezintă ansamblul elementelor care, în complexitatea relațiilor lor, constituie cadrul, ambianța și condițiile vieții oamenilor, astfel cum există sau cum sunt percepute. Convenția privind răspunderea civilă pentru prejudiciile cauzate de activități periculoase pentru mediu³⁵, redactată de Consiliul Europei ne prezintă o altă definiție noțiunii de mediu potrivit căreia: „Mediul cuprinde: resursele naturale abiotice

---

²⁹ Legea privind protecția mediului înconjurător nr. 1515 din 16.06.1993, publicată în Monitorul Oficial nr.10 din 01.10.1993.

³⁰ Legea protecției mediului nr. 137 din 29 decembrie 1995, publicată în Monitorul Oficial nr. 304 din 30 decembrie 1995, republicată în Monitorul Oficial nr. 70 din 17 februarie 2000, abrogată prin Ordonanță de Urgență nr.195 din 22 decembrie 2005 privind protecția mediului.

³¹ Art. 2 lit. 41 din O.U.G. 195/2005, definește mediul ca fiind „ansamblul de condiții și elemente naturale ale Terrei: aerul, apa, solul, subsolul, aspectele caracteristice ale peisajului, toate straturile atmosferice, toate materiile organice și anorganice, precum și ființele vii, sistemele naturale în interacțiune, cuprinzând elementele enumerate anterior, inclusiv unele valori materiale și spirituale, calitatea vieții și condițiile care pot influența bunăstarea și sănătatea omului”.

³² Legea privind protecția mediului înconjurător nr. 9 din 20 iunie 1973, publicată în Buletinul Oficial nr. 91 din 23 iunie 1973, abrogată prin Legea protecției mediului nr. 137 din 29 decembrie 1995.

³³ Art. 4 din Legea privind protecția mediului înconjurător nr. 9 din 20 iunie 1973.

³⁴ Bădescu V.S., op. cit., p. 62.

³⁵ Convenția a fost deschisă spre semnare la Lugano la 12 iunie 1993.

și biotice, cum sunt aerul, apa, solul, fauna și flora, precum și interacțiunile între acești factori; bunurile care compun moștenirea culturală și aspectele caracteristice ale peisajului”.

Importanța protejării mediului

Starea de degradare avansată a ecosistemelor naturale, interacțiunile dintre mediu și activitățile umane (în special cele economice), apariția și multiplicarea „problemelor de mediu” la scară globală reprezintă suficiente motive de îngrijorare pentru noi toți. Dimensiunea internațională a fenomenului (tradus prin neliniște/temere) a devenit în prezent elementul central – poate chiar determinant – al politicilor naționale de mediu, care se răsfrâng, inevitabil, asupra politicilor externe ale tuturor statelor – responsabile – ale lumii.

O analiză atentă a elementelor care formează conținutul termenului *mediu* conduce – în mod inevitabil și dintru început – la concluzia că nici unuia nu i se poate acorda o importanță mai mică sau mai mare decât altuia, iar a proteja mediul – prin aceasta înțelegând *totalitatea acțiunilor menite să asigure conservarea resurselor naturale și protejarea calității componentelor mediului* – echivalează cu acordarea unei aceleiași atenții fiecărei componente. Cunoscută fiind alterarea raporturilor om – societate – natură (în orice sens le-am aprecia) se impune o nouă direcționare a acțiunilor umane, fapt posibil de realizat pe două căi: a strategiei (politicii ecologice) și a acțiunii politice (ecologiei politice)³⁶.

Ocotirea mediului a fost identificată ca reprezentând „o problemă vitală a lumii contemporane”³⁷. Într-adevăr, încă din cele mai vechi timpuri omul a încercat să modeleze natura ale cărei legi trebuiau respectate pentru a supraviețui, însă, în ultimele două secole s-a făcut simțită, prin comportament și concepție, de a domina natura, de a folosi în interes propriu toate bogățiile naturale, accentuându-se progresiv conflictul dintre procesele ciclice naturale ale ecosferei și cele liniare ale tehnologiilor create și susținute de civilizația umană, ajungându-se la „criza ecologică.”

În prezent se acceptă că globalizarea economică este unul dintre cele mai controversate fenomene cu care se confruntă societățile contemporane. Efectele sale benefice din punct de vedere economic și mobilitatea deosebită pe care o asigură în foarte multe domenii sunt unanim apreciate. Există, însă, și manifestări negative grave ale aceluiași fenomen, iar unul dintre domeniile care le resimte foarte puternic este mediul. În aceste condiții, Hans-Peter Martin și Harald Schuman apreciază că se poate vorbi despre o veritabilă globalizare ecologică datorată unei filozofii care s-a dovedit foarte periculoasă: „protecția mediului și a sănătății, democrația și drepturile omului trebuie să fie abandonate dacă aceasta servește economiei mondiale”³⁸.

Efectele negative ale acestui mod de abordare nu au întârziat să apară, iar pentru contracararea lor au fost imaginate noi concepte, în acest fel apărând ideea de dezvoltare durabilă a societății sau ecodezvoltare³⁹.

Conceptul de dezvoltare durabilă desemnează totalitatea formelor și metodelor de dezvoltare socio-economică, al căror fundament îl reprezintă în primul rând asigurarea unui echilibru între aceste sisteme socio-economice și elementele capitalului natural.⁴⁰

Deși inițial dezvoltarea durabilă s-a vrut a fi o soluție la criza ecologică determinată de intensă exploatare industrială a resurselor și degradarea continuă a mediului, în prezent s-a extins asupra calității vieții în complexitatea sa, și sub aspect economic și social.

---

³⁶ Minea Elena-Maria, „Protecția mediului”, Cluj-Napoca, 2010, p. 19.

³⁷ Marinescu D., „Tratat de dreptul mediului”, Editura ALL Beck, București, 2003, p. 3.

³⁸ Martin Hans-Peter, Schuman Harald, „Capcana globalizării”, Editura Economică, București, 1999, p. 239.

³⁹ Bran F., Rojianschi Vl., Diaconu Gh., „Politici ecologice”, Editura A.S.E., București, 1997, p. 6.

⁴⁰ Bădescu V.S., op. cit., p. 76.

Așadar, pentru a fi durabilă, dezvoltarea trebuie să se facă în mod obligatoriu cu respectarea anumitor reguli:

- Necesitatea plasării ființei umane în centrul priorităților de dezvoltare. Protejarea mediului este, într-adevăr vitală dar, asemenea creșterii economice, trebuie privită ca un mijloc de a susține dezvoltarea umană. Viabilitatea sistemului de resurse naturale ale planetei trebuie asigurată tocmai pentru a proteja viața umană și opțiunile umane;
- Pentru a reduce costurile exagerate necesare protejării și remedierii factorilor de mediu periclitați este nevoie de o reorganizare a modului de creștere economică a tuturor categoriilor de țări. Pentru țările în curs de dezvoltare nu poate exista o preferință între creșterea economică și protecția mediului. Creșterea nu este o opțiune, ci un imperativ. Aceste țări vor trebui să-și asigure rata de creștere în cadrul unor strategii care să țină seama de mediul fizic natural în cea mai mare măsură posibilă.
- Programele de priorități în domeniul protecției și conservării mediului sunt adoptate de fiecare țară în parte. Țările dezvoltate privesc poluarea ca pe un pericol pentru sănătatea populației și sunt preocupate de degradarea calității vieții pe termen lung. Țările în curs de dezvoltare sunt frământate mai mult de viața însăși decât de calitatea ei și, întrucât acțiunile de protejare a mediului sunt costisitoare, se poate constata că sărăcia este un dușman al acestuia.

Repararea prejudiciului ecologic – mijloc de protecție a mediului

Problemele juridice ale protecției mediului sunt atât de complexe și complicate încât cu greu își vor găsi curând o rezolvare sigură, teoretică și practică, toate aspectele sale. Din acest motiv, pentru că activitățile care au drept scop protecția mediului să fie încununate de succes, trebuie implementate și fundamentate științific instituțiile juridice legate de aceste activități, printre care și conceptul de **prejudiciu ecologic**⁴¹.

Eficiența protecției mediului depinde de o serie de condiții naturale și sociale. Acestea pot fi și trebuie formate și dirijate într-o direcție dorită de om. În atare scop, este nevoie, printre altele, de o analiză complexă care să descopere legități privitoare la mediul înșuși și la efectele datorate folosirii mediului, precum și legate de cauzele efectelor respective, care să fie fructificate de către cei ce protejează mediul. Problema apare deci stratificat⁴²: mai întâi, este vorba de descoperirea corelațiilor și legăturilor dintre efectele folosirii factorilor de mediu, înainte de toate a resurselor naturale; în al doilea rând, formularea consecințelor, intențiilor și scopurilor politice; în al treilea rând, se impune determinarea regulilor juridice și administrative (adică determinarea cadrului a ceea ce putem și cum putem realiza), iar, după aceea, urmează instituționalizarea și controlul procesului de realizare a acestora. Acest model simplificat al protecției mediului exprimă „ciclul infinit” al procedurii respective. Scopurile protecției mediului și ale îmbunătățirii condițiilor de mediu pot fi realizate numai în sfera procesului real economico-social în dezvoltare, care are nevoie de mijloace concrete de reglementare fundamentate pe descoperirea corelațiilor existente și care le poate influența evoluția. O politică de mediu, bazată pe susținerea majorității sociale, nu poate

---

⁴¹ În legătură cu expresia „prejudiciu ecologic” facem următoarea precizare: deși această denumire îi împrumută „o eleganță științifică”, ea nu acoperă în întregime realitatea. Ecologia este știința care cercetează influența factorilor externi asupra organismelor animale și vegetale, dar ea nu cuprinde și mediul artificial creat de mintea și mâna omului înlăuntrul și în afara așezărilor umane și cu privire la care se pot cauza și se cauzează prejudicii, care urmează să fie indemnizate tot după regulile stabilite de dreptul mediului. În cazul „prejudiciului ecologic” - convențional - este vorba de un prejudiciu cauzat prin poluarea mediului.

⁴² Lupan E., „Cu privire la noțiunea juridică a prejudiciului ecologic” // Dreptul nr. 3/2003, p. 77.

exista fără o evaluare reală și amănunțită a situației și fără cunoașterea socială a acesteia.⁴³ Și aceasta cu atât mai mult cu cât poluarea mediului astăzi afectează negativ dezvoltarea economică și întreaga activitate socială. De aceea, se impune cercetarea științifică și cunoașterea aprofundată a fiecărei instituții juridice, inclusiv a noțiunii de prejudiciu ecologic, care condiționează corecta și rapida indemnizare a pagubelor cauzate mediului prin poluare.

Prejudiciul (dauna sau paguba) este – după cum se știe – unul din elementele delictului civil și exprimă efectele negative pe care le încearcă o persoană (fizică sau juridică) ca urmare fie a unei conduite ilicite a altei persoane, fie a unui animal ori lucru, dar el poate fi rezultatul și al unui eveniment care înlătură răspunderea delictuală. Prejudiciul poate fi material (o pierdere suferită, un beneficiu sau câștig nerealizat, un rezultat al vătămării persoanei) sau moral (vătămarea intereselor nepatrimoniale)⁴⁴. În doctrina franceză se arată că „Printre elementele constitutive ale răspunderii civile, prejudiciul este cel al cărui existență determină cele mai puține discuții. Jurisprudența este unanimă în a declara că nu poate exista răspundere fără pagubă, iar imensa majoritate a doctrinei se mulțumește să înregistreze această regulă. Această condiție apare într-adevăr ca fiind de esența răspunderii civile”⁴⁵. Prejudiciul este, deci, nu numai un element constitutiv al răspunderii civile, ci și o condiție *sine qua non* a acesteia.

În dreptul mediului, pentru exprimarea pagubei cauzate mediului prin poluare, uneori se folosește expresia de „prejudiciu ecologic”⁴⁶ sau „daună ecologică”⁴⁷, care include atât pagubele suferite prin poluare de mediul natural, cât și pe cele suportate de om sau de bunuri, altele decât cele din mediul natural.

În astfel de condiții, prima problemă care se pune, și care trebuie lămurită, este aceea de a ști cine este victima unei asemenea daune, mediul (natural și artificial) ori omul?

Din definițiile date prejudiciului ecologic de unii autori rezultă că este vorba de daună cauzată persoanelor și bunurilor de către mediul în care acestea se găsesc. În această concepție mediul este considerat cauza, iar nu victima prejudiciului. Potrivit altor autori, mai puțini la număr, dauna ecologică nu poate fi decât vătămarea adusă de către om mediului.

Pentru lămurirea acestei probleme și a da un răspuns corect la întrebarea formulată considerăm necesar a sublinia că apariția prejudiciului constituie fundamentul general al nașterii dreptului la o indemnizație al deținătorului factorului de mediu, respectiv a obligației poluatorului de a plăti o indemnizație pentru prejudiciile cauzate mediului prin poluare.⁴⁸

---

⁴³ Ibidem.

⁴⁴ Eliescu M., „Răspunderea civilă delictuală”, Editura Academiei, București, 1972, p. 90; Stătescu C., „Fapta ilicită cauzatoare de prejudicii, ca izvor de obligații (Răspunderea civilă delictuală)”. În „Dreptul civil. Teoria generală a obligațiilor”, de Stătescu C., Bîrsan C., Editura ALL Beck, București, 1999, p. 148; Pop L., „Drept civil român. Teoria generală a obligațiilor”, Editura Lumina Lex, București, 1998, p. 199 ș.a.

⁴⁵ Mazeaud H., Mazeaud L., Tunc A., „Traite theorique et pratique de la responsabilite civile” vol. I, Paris, 1965, p. 464.

⁴⁶ Dușu M., „În legătură cu răspunderea civilă pentru daune ecologice”, în „Dreptul” nr. 10-11/1991, p. 25, după Pricur M., „Droit l'environnement”, Dalloz, Paris, 1991, p. 1034-1041.

⁴⁷ Despaux M., „Droit de l'environnement”, Litec, Paris, 1980, p. 1036. Expresia „daună ecologică” a fost folosită pentru prima dată de Michel Despaux pentru a releva trăsăturile particulare ale prejudiciilor indirecte rezultate din atingerile aduse calității mediului, mai ales dacă se are în vedere că vătămarea adusă unora din comportamentele naturale ale mediului se propagă și influențează și alte componente ale mediului.

⁴⁸ Lupan E., „Cu privire la noțiunea juridică a prejudiciului ecologic” // Dreptul nr. 3/2003, p. 79.